

I. RÉSZ

A chioggiai háború (1378–1381)

A Tenedosz szigete¹² miatt Velence és Genova között 1375-ben kitört ellenségeskedés 1378-ban háborúvá szélesedett. 1378. február 16-án Genova szövetséget kötött I. Lajossal, aki végleg meg akarta szilárdítani dalmáciai uralmát, biztosítani akarta a szabad kereskedelmet a dalmáciai városai számára,¹³ és az 1373-ban megkezdett velencei-magyar ellenségeskedés¹⁴ végleges lezárását. Velence 1378. április 24-én hadat üzent Genovának. Két fronton zajlottak az események, Velence szárazföldi birtokán a Terra Fermán és a Földközi-tengeren.

Az események súlypontja a tengeren volt. 1378. május 30-án, a Tirrén-tengeren, Anzio előtt, egy hatalmas viharban ütközött meg először a velencei hajóhad – élén Vettore Pisanival – 14 gályával, és a genovai hajóhad – élén Ludovico Fieschivel – 10 gályával. A csata velencei győzelemmel zárult, egy genovai gálya elsüllyedt, hatot pedig a velenceiek elfogtak, maga a genovai admirális is fogságba esett. Az ütközet után Pisani az itáliai vizek ellenőrzését látta el, míg helyettesét Carlo Zenót a görög szigetvilágba küldte.¹⁵ Hazatérőben a velencei flotta megtámadta Dalmáciát, mivel vissza szeretne volna foglalni, mert magyar kézben Velence ellenségeként veszélyeztette a város élelemellátását a tengeren, és a genovai hajóknak a bázisául is szolgált. Az Anzio előtti vesztes csatából a genovai gályának sikerült Zarába menekülnie, ahol igyekeztek kivárni az új genovai admirális, Luciano Doria 22 gályájának meg-

---

¹² A Dardanelláktól délre fekvő kis sziget birtokosa kezében tarthatta a fekete-tengeri kereskedelem ellenőrzését. Velence 1375-ben megvette Tenedosz szigetét V. János bizánci császártól, mivel meg akarta törni Genova kereskedelmi egyeduralmát a Fekete-tengeren. Genova ezért segítette V. János megbuktatásában, és IV. Andronikos, fiának trónra emelésében, aki Genovának adta Tenedoszt. A szigetet az V. Jánoshoz hű őrsg Velencének adta át. Fegyveres harc bontakozott ki, 1377 végén Genova sikertelenül ostromolta a szigetet. Velence egy kisebb hajóhadat is küldött Genova keleten fekvő birtokainak megtámadására /Dobos F. (1905): *Az Adria uralmának kérdése a XIV. században*, Kolozsvár. 60. o. Továbbiakban: Dobos 1905./ Lásd a 3. számú térképet.

¹³ Velence igyekezett a dalmáciai városok sókereskedelmét akadályozni, illetve az Adria északi részén Velence még mindig rendelkezett az árumegállító joggal.

¹⁴ Erről lásd: Jászay M. (1990): *Velence és Magyarország. Egy szomszédság küzdelmes története*, Budapest.

¹⁵ Bárándy G. (1999): *Velence fénykora*, Budapest. 108–109. o. Továbbiakban: Bárándy 1999. Kristó Gy. (1988): *Az Anjou-kor háborúi*, Budapest. 173. o. Továbbiakban: Kristó 1988.

érkezését. Szécsi Miklós horvát-dalmát bán megerősítette a városok védelmét, azonban augusztus 14-én a velenceiek elfoglalták Cattarót, október 22-én ágyútűz alá vették Zárát. Október 24-én bevették Sebenicot, majd Traut kétszer is megostromolták sikertelenül, viszont novemberben elfoglalták Arbe szigetét.¹⁶

Raguza két felfegyverzett gályát, egy felfegyverzett kisebb hajót (*barcha*) és két gályatestet küldött – amelyet valószínűleg a király fegyverzett fel – és ezek alkották a magyar hajóhadat 1378-ban.¹⁷

Az 1379. május 5-én zajlott polai csata a 4 éves háború egyik fontos ütközete volt. A Polánál (ma Pula) horgonyzó velencei flottát Luciano Doria genovai tengernagynak sikerült döntő ütközetre kényszerítenie. A velencei szenátus, Pisani javaslata ellenére, kötelezte a tengernagyot a harcra, pedig sem az időjárás, sem a hajók állapota¹⁸ nem kedvezett a velenceieknek, s így a csata genovai győzelemmel végződött. A velenceiek 24 gályája ütközött meg a genovaiak 22 gályájával. Luciano Doria meghalt a harcban, Pisaninak sikerült 6 velencei hajóval elmenekülnie és csatlakoznia Carlo Zenóhoz, aki a genovai kereskedelmet igyekezett akadályozni az Égei-tengeren 11 gályájával, azzal a szándékkal, hogy elcsalja a genovaiakat az Adriáról.¹⁹

Nehéz megállapítani a csatában részt vett dalmáciai gályák, hajók számát. A polai csatában 1 raguzai gálya, 1 zárai gálya, és 2 *galeota* (kisebb gálya) vett részt, de nem tudni, hogy a *galeotákat* melyik város küldte. 1379. június közepén Cattaro újra magyar fennhatóság alá került. Elfoglalása óta (1378. augusztus 14.) a raguzai gályák, hajók folyamatosan szemmel tartották a Cattaroi-öbölöt, figyelve a városban lévő velencei helyőrségre.

A polai csata után a genovai hajóhad a Velencei-öbölben maradt, élén az ideiglenes tengernaggyal, Doria Ambrosióval, aki az új tengernagy, Pietro Doria megérkezéséig viselte ezt a tisztséget. Augusztus 16-án megtámadták a Velence melletti Chioggiát és megkezdődött a háború másik legjelentősebb csatája. Pietro Doria 52 gályával érkezett, amelyből 7 dalmáciai volt. A szárazföld felől teljesen be volt kerítve Velence lakossága I. Lajos magyar király és Francesco de Carrara seregei által. A genovaiak elfoglalták Chioggiát. A végve-

---

¹⁶ Dobos 1905, 62. o. Pór A. – Schönherr Gy. (1895): Az Anjou-ház és örökösei (1301–1439), In: *A Magyar Nemzet Története*, III. kötet, szerk. Szilágyi S., 316. o.

¹⁷ Raguza nem a teljes hajóállományát bocsátotta a genovai flotta rendelkezésére, elsősorban saját kikötőjét és területét védte. Amikor idegen hajó jelent meg a kikötő előtt, rögtön kiküldtek egy vagy több felfegyverzett gályát.

¹⁸ Néhány hajóján éppen javításokat végeztek a parton. / Lane, F. C. (1973): *Venice, a maritime republic*, Baltimore. 191. o. Továbbiakban: Lane 1973./

¹⁹ Bárányi 1999, 111. o.; Lane 1973, 192. o.

szélyben lévő Velence tárgyalásokat kezdeményezett, ami ügyes diplomáciai húzásnak bizonyult. Ez idő alatt sikerült hajókat átalakítaniuk, legénységet toborozniuk, és az 1380. január 1-jén hazaérkező Carlo Zeno gályái révén a Chioggia előtt horgonyzó genovai flotta, és a városban tartózkodó katonák csapdába kerültek, és hosszú hónapokig tartó harc bontakozott ki. 1380 júniusában Chioggiába genovai segélyhad érkezett az ostromlóból ostromlottakká vált genovaiak segítségére. Ebben a segélyhadban de Caresini 10 dalmáciai gályát, míg a másik forrás, Lucius négyet említ, amelyből kettő a király gályája.²⁰ 1380-ban a dalmát városok hajói már velencei hajókat is megtámadtak az Adrián, valószínűleg Velence vereségeinek hatására. 1380. június 13-tól, egészen 1381. március 17-ig nem említik a királyi hajóhadat.²¹

1381 májusában megkezdődtek a béketárgyalások, de továbbra is folytatódtak a harcok. A háborút lezáró torinói békét 1381. augusztus 8-án kötötték meg, amely a zárai béke megerősítése mellett kereskedelmi kikötéseket tartalmazott.

---

²⁰ Bárándy 1999, 113–115. o. Miklósy 1934, 90–91. o.

²¹ Miklósy 1934, 90, 96. o.

1381. április 17. Zára²²

Felsőges [király]...²³ A minap írta nekünk március 17-i levelében a genovai dózse úr, hogy felfegyvereznek²⁴ ebbe az öbölbe [Adria] 20 genovai gályát, amelyek közül 13-nak március 25-e után Isnardus úrral, a főkapitánnyal, és testvérével, a többi 7 gályának a hónap kalendája²⁵ után kell megérkeznie. Az említett 13 gályának, a jelenlévő genovai gályákkal és Felsőgednek másrmilyen 10 vagy 12, Dalmáciában felfegyverzendő gályájával meg kell találniuk a velenceieknek 21 gályáját, amelyek árukkal megrakottan Candiából²⁶ rövid időn belül Velencébe érkeznek, hadjáratra bátorítva minket az előbb említett, Dalmáciában felfegyverzendő gályákkal. Azonkívül Felsőgednek jelentjük, hogy

---

²² Smičiklas, T. (1976): *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, Zagreb. XVI. kötet. 151. oklevél.

²³ Az oklevél szerzője nem írta ki a király titulusait, amely a következő volt: „*Ludovicus dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque rex, princeps Salernitanus et Honoris Montis sancti Angeli...*” (Gelcich J. (1887): *Diplomatarium relationum Republicae Ragusanae cum Regno Hungariae*, Budapest. I. okl. Továbbiakban: Gelcich 1887.)

²⁴ Egy gálya, hajó kiállítása csak magát a hajótestet jelentette, amelyet még fel kellett fegyverezni, vagyis hajósokat, evezősöket, katonákat, számszerjászokat toboroztak, vagy rendeltek a fedélzetre, valamint a fizetségükről és az élelmezésükről is gondoskodtak. A XIV. század végéig, az ágyúk hajókon való alkalmazásának elterjedéséig, a kereskedelemben használt hajókat alkalmazták a tengeri harcokban is. A legénység száma alapján (a legénység jelentette a fő katonai erőt) pl. Velencében megkülönböztettek felfegyverzett és fegyvertelen hajókat. Legalább 60 embernek kellett a fedélzeten lennie, hogy felfegyverzettnek, tehát harcra alkalmasnak tekinthessék. Egy felfegyverzett gályán általában 140–180 ember szolgált. Velence lagúnáiban az evezősök, hajósok kiállítása szervezett keretek között történt: a több mint 60 kerületben minden 20 és 60 év közötti férfit 12-es csoportokba osztottak, és ezek között a 12 tagból álló csoportok között sors húzással döntötték el, hogy mely csoportok menjenek a hajókra. (Lane 1973, 48–49. o.) A dalmát városok hajósait is a városuk, illetve a hozzájuk tartozó területek, szigetek lakosai adták. Raguzában, miután a Kistanács elhatározta bizonyos hajók felszerelését, egy vagy több írkokot küldtek ki a városokhoz tartozó területekre vagy Raguzába a hajóhoz szükséges emberek összeírására. A behíváskor megkülönböztették az evezősöket (*homines a remo*) és a katonákat (*homines de pede*). (Mon. Rag. I. köt. 231. o. II. köt. 217. o) Az 1347-től pusztító pestis miatt, amely a század második felében gyakran újra felütötte fejét, nem tudtak elég embert rendelni a gályákra, hajókra.

²⁵ április 1.

²⁶ Az oklevélben „*de Candia*” szerepel. Candia Kréta szigetének legnagyobb városa volt, de a velenceiek sokszor a szigetet is Candiának nevezték. Ebben az esetben jelentheti mindkettőt is. Lásd a 3. számú térképet.

a velencei gályák elindulása után a velenceiek 16 gályát fegyvereztek fel Candiába, amelyekből 10, április 7-én erre haladt át a tengeren, a szigeteken kívül Keletre, az előbb említett, Candiából érkező gályák megsegítésére. A bán és a tengernagy úr²⁷ nyugtalankodnak, hogy Dalmáciában nem tudnak felfegyvereztetni Felsőged parancsa szerint: „mi pedig Dalmáciában 8 gályatestet ismerünk csak, amelyek képesek hajózni, de nem tudjuk, mennyit tudunk majd felfegyverezni.” Az említett urak, a bán és a tengernagy úr adja tudtul Felsőgedeknek: „mi azonban Felsőgednek tiszteletére minden tőlünk telhetőt megteszünk.” Jól megfontolandó, mivel jól láttuk, a velenceiek duplán fel tudnak fegyverkezni, valamint a tengeren elegendő terük lesz, ha a genovaiak nem fegyverkeznek fel jobban, akik, amint hallottuk, bizánci területről²⁸ csak 3 gályát birtokolnak. Ezért Nagyságodnak könyörgünk, gondoskodjon arról, hogy a genovaiak a tengeren nagyobb haderővel vonuljanak fel ezen a nyáron, ugyanis ha a tengeren a megfelelő teret ők birtokolják, valószínűleg hihetjük, hogy a Ti és a szövetségeseitek²⁹ szándéka ezen a nyáron oltalmazva lesz az ellenségtől. Enélkül pedig az ellenség helyzete, amely a jelen pillanatban meglehetősen gyenge, számos okból megerősödhet. Továbbá a gabonahiány ellenére, amelyet részint Fiuméből³⁰ pótlunk – és ahonnan újra szerezhetünk – a felfegyverzetteket kenyérrel bőszegesebben támogassa, és Felsőged parancsolja meg, hogy nagyobb részt a Szlavóniai bánságból gyűjtsék össze a gabonát az említett genovaiak kérésére.

---

²⁷ Bebek Imre 1380–1383 között viselte a horvát–dalmát bán tisztséget. / Főszerk. Kristó Gy. (1994): *Korai Magyar Történeti Lexikon*, Budapest. 650. o. / A királyi tengernagy 1383–ig Simon Doria volt.

²⁸ Az oklevélben „*de Romania*” szerepel, amely a bizánci területeket jelölte. Könnyen összetéveszthető a Romagna elnevezéssel, amely azonban az Itáliában fekvő Ravenna, Cervia, Rimini városok térségét jelentette. (Lane 1973, 64. o.) Lásd a 2–3. számú térképet.

²⁹ Az 1378-as genovai–magyar szövetséghez csatlakozott az 1373-ban Velencétől vereséget szenvedő Padova, Verona urai a della Scalák és az aquifejai pátriárka, aki Velence isztriai birtokára áhítozott. Velence szövetségese a ciprusi király, Visconti Barnabás milánói fejedelem volt. (Bárándy 1999, 108. o.)

³⁰ Az oklevélben „*de Fiumine*” áll. Fiume a XIV. században élénk kereskedelmi forgalmat bonyolított le, főleg az itáliai és dalmát árucikkeket közvetítette a német területek felé, amelyekért cserébe német és szláv termékeket szállítottak tovább a kereskedők. Zára jelentős kereskedelmi partnere volt Fiuménak. A gabona főleg Ankonából, Riminiből, Barlettából érkezett a városba. /Fest A.: Fiume kereskedelme a középkorban In: *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle*, 1895/II, 1–27, 81–109. o. 14–25. o./

1381. május 27. Zára³¹

Isnardus de Gauarcho úr, a genovai sereg főkapitánya³² 21 genovai és 1 raguzai gályával a minap eltávozott Genovából, és mindazzal a nyolccal, amelyek ezen a télen az öbölben maradtak és a kikötőben lehorgonyoztak; a 21 genovai gályát – bizánci területen, Tremedoni kikötőjéből kievezőket – [korábban] sokáig üldözte a velenceiek 27 gályája³³. Raguza városának leveléből tudjuk, hogy május 23-án, 3 órakor, az említett 26 velencei gálya³⁴ Raguzához közelében volt és az említettek felé³⁵ hajóztak. Ma a genovaiak kapitánya gályáival

---

³¹ Smičiklas, T. (1976): *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, Zagreb. XVI. kötet. 163. oklevél.

³² „...*capitaneus generalis*...” Minden hajónak volt parancsnoka (*capitaneus*), kormányosa (*naulerius*) és írnoka (*scribanus*). A *scribanus* a város érdekeit, hatalmát képviselte a hajón, még a kapitánnyal szemben is. A hajó minden bevételét és kiadását feljegyezte, így az ő feljegyzései révén lehett ellenőrizni a tényleges költségeket és a tiszta nyereséget. Mindent leírt, ami a hajón történt. /Szabó L. (1917): *Városi élet a középkori Dalmáciában*, Budapest. 68–69. o. Továbbiakban: Szabó 1917./

³³ A gálya volt a Földközi-tenger legfontosabb hajója, a XIII–XVI. században egyre inkább a *triremes* elnevezésű gályákat használták. Általában egy evezősoros, 30–36 padosak voltak ezek a gályák, és egy padon hárman ültek, de egy ember csak egy evezőt kezelte. A gályáknak csak egy fedélzetük volt, amely három részből állt: a harctér a hajóorrban, a nagyobb és magasabb felépítmény a taton, valamint középen, majdnem a gálya teljes hosszában végighúzó evezőtér, amelyet egy folyosó osztott ketté. Lásd az I. számú képet. Az evezőpadok nem merőlegesen álltak a hajó pereméhez viszonyítva, hanem a tat felé ferdén helyezkedtek el. A ferde evezőpadok tették lehetővé, hogy minden evező párhuzamos legyen anélkül, hogy zavarnák egymást. A katonák, íjászok a hajóorrban, vagy a tat emelvényén helyezkedtek el, de a harc idején a korlát mellett, az evezőpadok szélénél álltak. Legalább nyolc tengerészre volt szükség, hogy a kormánylapátokat és a vitorlákat kezeljék. Egy kisebb gálya egy árbocos volt latin (háromszögletű) vitorlával. Három evezőlapátot hordott minden gálya: kettő – a mediterrán hagyományoknak megfelelően – a tat oldalánál helyezkedett el, és a fordulásnál alkalmazták, egy pedig a hajlított főtörgerendához illeszkedett. Ez a kormány a XIV. században jelent meg, az északi hajók (*cogge*) mintájára. /Lane, F. C. (1992): *Venetian ships and shipbuilders of the Renaissance*, Baltimore, London. 9–12. o. Továbbiakban: Lane 1992./ Lásd a 2. számú képet.

³⁴ 27 velencei gályát említeneek előtte, nem 26-t, nem lehet tudni, hogy miért nem egyezik a két szám.

³⁵ A Genovából érkező 30 gálya (21 genovai, 1 raguzai és a 8 Dalmáciában telelő) felé.

és a tengernagy úr 2 királyi gályával, 1 zárai, 4 raguzai és 5 zenggi gályával³⁶ Isten nevében Zára kikötőjéből elvitorláztak az ellenség előbb említett gályáinak megtalálására. Mély hálával reméljük, Felségtek szövetségeseivel az ellenséget legyőzi majd, ha meg tudják találni őket.

---

³⁶ A Genovából érkezett gályák ezek szerint szerencsésen megérkeztek Zarába Gauarcho de Isnardus vezetésével, amelyhez csatlakoztak a királyi tengernagy vezette 2 királyi és a többi dalmát gálya. Az oklevelekben megkülönböztették a királyi és a dalmát városok hajóit, a királyi gályáit, hajóit a tengernagy hajóiként említik, míg a dalmát városok esetében megnevezik a gályát, a hajó tulajdonosát, ebben az esetben: „... *duabus domini admirati, una Jadrensis, quarta Ragusiensis, quinta Signiensis...*” Az 1378–81-es chioggiai háborúban Velence ellen a genovai oldalon harcoló magyar hajóhad vezetője a genovai admirális parancsnoksága alá tartozott.

1381. június 11. Anconából³⁷

Május 29-én igen sok kárt okozott egy velencei gálya az anconai kikötő palánkjai, töltsései között megjelenő 3 genovai és dalmát brigantinónak.³⁸ Az említett esetről a genovai gályák kapitányának, és a dalmát–horvát bán úrnak sem Ancona városának népe és városa, sem Zára városának rektorai nem megfelelően számoltak be.³⁹ Emiatt az említett urak, a kapitány, a bán és a rektorok – miként mondják – elutasították, hogy az anconaiak értesítsék a dalmátokat, hogy hagyják el 15 napra az anconaiak területeit, amíg tanácskoznak és gondoskodnak a megegyezés módjáról a fent említett ügy miatt.

* * *

Továbbá a velencei gálya által a genovai és dalmát brigantinóknak okozott említett furcsa esetben, amelynek során a brigantinók közül egy a palánk, a töltség közé került, és a kettő menekülő pedig túljutott a palánkon, töltsésen, mivel a kikötőnek az őrzője, akinél a lánc kulcsai voltak, nem zárta be azt,⁴⁰ ahogy illett stb.

* * *

---

³⁷ Smičiklas, T. (1976): *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, Zagreb. XVI. kötet. 165. oklevél. Ancona élénk kereskedelmet folytatott a dalmát városokkal, és Velencével is. Olaj, só, hús, sajt, gyapjú mellett gabonaimportja miatt volt jelentős város – Velence és a dalmát városok is Anconából importálták a legtöbb gabonát – és így könnyen Velence vetélytársává válhatott volna. Ancona polgárai azonban békés politikát folytattak és elismerték Velence, az Adria északi részére vonatkozó árumegállító jogát is, valamint a chioggiai háborúban sem vettek részt. (Lane 1973, 64. o.)

³⁸ A *brigantino* a gálya legegyszerűbb típusa volt, ahol egy vagy két ember húzott egy evezőt egy evezőpadon. Főleg követek szállítására és járőrözésre használták. (Lane 1992, 13. o.)

³⁹ A következő oklevél, amelyet június 12-én küldtek a záraiak a királynak, részletebben és más szemszögből mondja el a konfliktus körülményeit.

⁴⁰ A kikötők védelmére, az ellenséges hajók behajózásának megakadályozására vasláncot feszítettek ki, amelyet egy lakat fogott össze, és a lakatkulcs révén tudták kifizéteni, vagy leengedni a láncot. A kulcsot a kikötő őrségének a vezetője őrizte. A kikötők bejáratát töltséssel, vagy cölöpsorral, palánkkal szűkítették. (Miklósy 1934, 31. o.) Az oklevélben szereplő *brigantino* ezek közé sodródhatott be, míg a másik kettő bejuthatott a kikötőbe. Zára ostromakor, 1345-ben, a záraiak vasláncokkal védekeztek a velenceiek ellen, amelyet Anconában készítettek. /Baumgarten F. (1902): *Forrástanulmányok Nagy Lajos és Velence viszonyának történetéhez*, Budapest, 11. o./ Konstantinápolyban is és Raguzában (1347-től) is használták. Lásd a 10–11. számú képet.

A megfontolt Dionisius Casiocti úr gondoskodott arról, hogy az anconai urak és törvényhozók válasszanak két, a genovaiaknak megfelelő, szívesen látott polgárt, akik a kapitány, a bán és a zárai rektor urakhoz, valamint azokhoz küldenek, akik az ügy lebonyolítói voltak, az említett anconai urak és törvényhozók által meghatározott fizetéssel és szolgálal. A anconai urakat és törvényhozókat gyűlésre hívják össze, hogy a tényeket ismertessék a történetekkel kapcsolatban, valamint a közös menetséget és igazságot keressék.

* * *

A meghatározott számú tanácsban, az említett jelenlévő urak egybehangzóan megválasztottak és követségbe rendelték Dalmácia partjaira⁴¹ megbecsült és szívesen látott anconai férfiakat, Petrellus Mascellit és Filitianus Vanuntii; két szolgálal és egy bárka⁴² bérével és a szokásos fizetéssel. Június 13-án Petrellus Mascelli és Filitianus Vanuntii a szokásos eskü letétele után kedvezőnek gondolt levelekkel elutaztak. Július 12-én az említett Filitianus visszatért és levelet hozott a bánról, a királyi tengernagytól és Zára rektoraitól, hogy az anconai kikötőben, a zárai Gerbe brigantinójának a velencei gálya által okozott kárát közösen és méltán az anconai nép bírja. Az említett Petrellus ugyanazon év július 28. napján érkezett vissza és megismételte, ahogy Filitianus, hogy az említett brigantinók által elszenvedett kárról szóló megegyezéssel nem rendelkezik a genovai urak és tanácsosok gályakapitányaival, sőt még ők zsarolással fenyegették az anconaiakat.

---

⁴¹ Az oklevélben „*ad partes Sclavenie*” szerepel. Valószínűleg a velencei minta alapján használják ezt az elnevezést Dalmáciára. A velenceiek gyakran nevezték „*Sclavenianak*” a dalmát partvidéket.

⁴² Nagyon gyakran használt kis vitorlás volt a *barca* vagy *barcha*, amelyet követek szállítására, hírszerzésre, illetve nagyobb hajók kíséretére használtak. Ezeket is felfegyverezték (*barcha armata*).

A zárai Szent Simon ezüstkoporsóján lévő egyik kép I. Lajos magyar király 1358-as zárai bevonulását ábrázolja, amelyen két kisebb bárka is megfigyelhető a kép bal alsó sarkában. Lásd a 9. számú képet. A koporsó történetével kapcsolatban lásd: Zolnay L. (1982): *Az elátkozott Buda Buda aranykora*, Budapest.

1381. június 12. Zárából⁴³

Tudadjuk Felsegeddel, hogy május 29-én elhajózott előttünk az ellenség egy gályája, amely két mérföldnyire megelőzte saját hajóhadát, s rátalált hajnalban Ancona kikötőjének közelében a mi és a genovaiak 3 brigantinójára, amelyek a mi embereinkkel voltak felfegyverezve, és akik az említett gályát ballistával⁴⁴ megfutamították. Ezután Ancona kikötőjébe vonultak vissza bízva abban, hogy ott veszély nélkül tudnak majd lehorgonyozni. Akkor az anconaiak előírták nekünk, hogy ameddig a velenceiek jelen vannak, büntetés terhe alatt sem örködhetnek a szárazföldön az említett brigantinókról – amelyek közül kettő meg volt rakva árukkal – az általunk kiküldött személyek. Ezután a lehorgonyzott és a szárazföld közelében lévő brigantinókon felfegyverkezünk, és a velenceiek a [velencei] gályáról néhány ballistakezelő katonával rárohantak a mi védelmünk céljából a brigantinókon állókra egynéhány hajóval.⁴⁵ Az anconaiak a falakról köveket dobáltak ránk hangosan kiabálva, mi pedig látva az anconaiakat, hogy a [velencei] gályának nyilvánvalóan segítenek, a megmaradt brigantinókról a város kapui felé menekültünk. Ott az anconaiak által fegyverekkel kiüzötték és a sebesültek voltak, így a város falain kívüli területre kellett menekülnünk, vagy úszva a kikötő másik részét kellett megközelítenünk. Az anconaiak nem hagyták abba velünk szemben a kiabálást és a ködobálást, amelyekkel – ahogy hallottuk – 23 embert öltek meg, velenceieket és nagyrészt anconaiakat a sajátjaik közül. Emellett a bán és a tengernagy úr jóváhagyásával egy követünket küldtük kikémlelni annak az okát, hogy az anconaiak az előbb említetteket Felségtek ellen miért követték el. A válaszáért meg kell várnunk, hogy visszatérjen az Ancona genovai konzulához küldött követ. Ha az anconaiak Felségtek méltóságáért a szükséges helyreigazításról, magyarázatról és elégtételről az Irántatok való hűségükben nekünk nem cselekszenek, az említett bán és tengernagy urakkal gondoskodni fogunk az előbbiekről, hogy kedvezőnek tünjön Felségtek méltósága és az Irántatok való hűség megőrzése.

⁴³ Smičiklas, T. (1976): *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, Zagreb. XVI. kötet. 167. oklevél.

⁴⁴ A ballista új alakú fegyver volt, amellyel dárdákat, köveket és egyéb eszközöket lehetett ellőni, elhajítani. /Kaufmann, J. E. - Kaufmann H. W. (2001): *Középkori várak*, 59. o./ Lásd a 4. számú képet.

⁴⁵ A XIV. században harc esetén otthagynak az evezőiket az evezősök is bekapcsolódtak a kézitusába, mivel a középkori tengeri csatákban a gályák egymásba rohanása és lövedékek (kő) kilövése mellett elsősorban a közelharc, a kézitusája volt a döntő, amelyet a hajók megcsáklázása után kezdtek meg. Ezért számított a legnagyobb haderőnek a legénység. (Lane 1973, 48. o.) Lásd a 3, 5–6. számú képeket. E támadás közben kerülhettek a brigantinók az anconai kikötő palánkjai, töltése közé, amelyet az előző oklevél említ.

1381. június 12. Zára⁴⁶

Felségteknek jelentjük, hogy a genovai sereg főkapitánya – akinek az érkezéséről egy nappal előbb írtunk – az ő 21 gályájával és 4 királyi gályával,⁴⁷ vagyis a tengernagy úr 2 gályájával, 1 raguzaival és 4 záraival május utolsó napján elhajózott Capodistria⁴⁸ városába, amely várost az ellenség ostrommal vett be, és zsoldosokkal tartott fenn. Az Úr kegyelméből,ők a győzelem okán a teljes várost felgyújtották az ostrom során, a falakat nagyrészt lerombolták, és „Maranum”,⁴⁹ másodszeri elfoglalása miatt június 8-án tértek vissza Zarába. Egy éppen akkor esedékes helyreállítás okán Zarában tartózkodó zenggi gálya beszámolt arról, amit egy ankonai út révén tudott meg a velencei hajóhadról: hogy május 29-én délben Ancona előtt elhaladtak, és 10 gálya Chioggiába⁵⁰ visszaérkezett, 16 gálya pedig a genovai partok felé hajózott. A genovai kapitány úr minden gályájával június 9-én Zarából elhajózott, és az ellenség említett gályáit a part közelében utolérte, a visszatérés idejéről nem tudunk. Ha az ellenség megfigyelt hajóhada miatt, a genovai haderő távollétében, az említett [tengernagyi, zárai, raguzai,] gályák Felségtek Dalmáciai királyságának városait egyesítenék, akkor különösen némely gyengébb város kevésbé lenne veszélyeztetve, és akik a szigeteken laknak az ellenségtől mélyen elbújhatnának. Tartsa méltónak Felségtek a dózse úrnak megírni, tegyen arról, hogy hajóhada az ellenség támadásának következtében Dalmáciában maradjon, így bizonyára Felségtek Dalmát királysága teljesen ellen tud majd állni [az ellenségnek]. Tudjuk a dózse úr június 1-jén kelt leveléből, hogy 7 gályája, amelyeket Genovában felfegyverzésre előkészítettek, a mai napon a tengernagy úr említett 2 gályája és a mi hármunk a velencei partok felé hajóztak egészen Barlettától⁵¹ a partok mentén az ellenség megtámadására. A javításra szoruló raguzai gálya hazatért.

---

⁴⁶ Smičiklas, T. (1976): *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, Zagreb. XVI. kötet. 166. oklevél.

⁴⁷ A 4 királyi gálya itt nem értelmezhető, mivel utána 2 királyi (tengernagyi) gályát említ az oklevél, és valószínűleg ugyanazokra a gályákra vonatkozik az utalás.

⁴⁸ Graesse J. – Benedict F. – Pleche H.(1972): *Orbis latinus*, I–III.kötet. 318. o. II. köt. (Továbbiakban: *Orbis latinus*.) Az oklevélben „*Justinopolim*” szerepel. (Lásd a 2. számú térképet.)

⁴⁹ *Orbis latinus* II. köt. 548. o. Az oklevélben „*in Marano*” áll. Maranum két földrajzi helységet jelölhet: Marano szigetét Velencénél és Merániát. Mocránia az Isztrián fekvő tengerparti fejedelemség volt.

⁵⁰ *Orbis latinus* I. köt. 537. o. Az oklevélben „*in Clugiam*” szerepel.

⁵¹ *Orbis latinus* I. köt. 307. o. Az oklevélben „*ad Barulum*” áll.